

Отримано: 3 липня 2024 р.

Прорецензовано: 20 липня 2024 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2024 р.

e-mail: tatianakiev99@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5923-1028>

Scopus ID: 57739576900

WoS ID: AAC-8999-2020

e-mail: natalylutska@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2647-2159>

WoS ID: HKW-3414-2023

DOI: 10.25264/2519-2558-2024-22(90)-17-20

Мірончук Т. А., Одарчук Н. А. Жанр “анонс навчального вебінару” у британській науковій комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 22(90). С. 17–20.

УДК: 811.111'27

Мірончук Тетяна Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Одарчук Наталія Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЖАНР “АНОНС НАВЧАЛЬНОГО ВЕБІНАРУ” У БРИТАНСЬКІЙ НАУКОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Статтю присвячено вивченню структурно-змістових особливостей жанру “оголошення про навчальний вебінар”, який функціонує у британській науковій комунікації. Визначено, що жанр “анонс навчального вебінару” належить до новітніх малоформатних писемних жанрів наукової комунікації.

Виявлено причини сьогоденної популярності такого жанру, серед яких домінуючим виступає запит споживача освітніх послуг на формально-змістову компактність, інформативність та привабливість продукту. Установлено також присутність валоративної складової реклами в епістеміці досліджуваного жанру. Зміст жанру “анонс навчального вебінару” досліджувався через положення і принципи семіотики та дейксису, лексичної, модальної і текстової семантики, адресантно-адресатні принципи комунікативної лінгвістики та канали комунікації.

Жанр “анонс навчального вебінару” ідентифіковано як гібридну функціональну систему й одиницю наукової комунікації, яку характеризують мультимодальність, полікодовість, полікоординатність та гіпертекстовість. Гібридність досліджуваного жанру вбачається у присутності ознак та елементів медійного, рекламного, дидактичного, академічного та інституційного дискурсу у його композиційно-змістовому рисунку.

Мультимодальність жанру “анонс навчального вебінару” представлена переважно лінгвальними модусами у поєднанні з аудіо-візуальними. Полікодовість жанру “анонс навчального вебінару”, окрім вербальних, репрезентована такими типовими паравербальними семіотичними комплексами: знаками-іконами, знаками-символами, знаками-індексами, ідеографічними знаками, знаками цифрового дейксису, аудіо-візуально-зображальними та проксемічними знаками.

Гіпертекстовість досліджуваного жанру проявляється у синкретизмі змісту негомогенних інформаційних блоків: змісту комплексів вербальних, паравербальних знаків та модусів, а також композиційних частин (метатекстового блоку, структурованого основного тексту, заголовків, підзаголовків, підписів, інфографіки, інтегрованих аудіо-відео рядів, зображень).

Дейктичну семіотичну систему жанру “анонс навчального вебінару” було досліджено у координатах “хто-де-коли-як” з виокремленням низки адресантно-адресатно заміщувальних ролей, із з'ясуванням особливостей моделювання проксемічного дейксису та встановленням медіаторних і фасилітаторних модусів цифрового дейксису.

Було з'ясовано, що полікоординатність новітнього гібридного жанру “анонс навчального вебінару” забезпечується синкретизмом вказівної, часо-просторової та модусної координатних систем.

Ключові слова: жанр “анонс навчального вебінару”, наукова комунікація, гібридна функціональна система, мультимодальність, полікодовість, полікоординатність, гіпертекстовість, цифровий дейксис.

Tetiana A. Mironchuk,
Candidate of Sciences in Linguistics, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Nataliia A. Odarchuk,
Candidate of Sciences in Linguistics, Associate Professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University

CALL FOR DIDACTIC WEBINAR: BRITISH SCIENTIFIC COMMUNICATION GENRE

The paper discusses some features of the structure and content of the “call for didactic webinar” genre that functions in the British scientific communication. “Call for didactic webinar” is established to belong to the up-to-date small-format written genres of the scientific communication. The authors reveal the reasons for its popularity with the user of educational services demand for formal and structural compactness, informativeness, and attractiveness of the product being dominant. Epistemics of the genre is identified to contain advertising valorative attributes. To study the content aspects of the genre basics of semiotics and deixis, lexical, modal, and textual semantics, principles of addressant-addressee communicative linguistics and communication channels were employed.

“Call for didactic webinar” genre is defined as a hybrid functional system and a unit of scientific communication that is characterized by multimodality, polycoding, polydirection, and hypertextuality. Hybridity of the studied genre lies in the incorporation of the attributes and components of the media, advertising, didactic, academic, and institutionalized discourses into its composition and content.

Multimodality of the “call for didactic webinar” genre is prevalently represented by lingual modi combined with audio-and-visual ones. Apart from verbal semiosis, polycoding of the studied genre is typically revealed through the following paraverbal semiotic complexes: icons, symbols, indices, idiographic signs, audio-visual, and proxemic signs, as well as signs of digital deixis.

Hypertextuality of the “call for didactic webinar” genre lies in the content syncretism of the inhomogeneous information blocks: verbal, paraverbal sign complexes and modi, as well as text compositional parts comprising the block of the metatext, structured basic text, headlines, titles, captions, legends, infographics, audio-video series, and visuals.

The deictic semiotic system of the “call for didactic webinar” genre was studied within the coordinates of “who-where-when-how.” As a result, addressant-addressee’ substitutional roles were singled out; the principles of the proxemic deixis modelling were understood; finally, mediatory and facilitatory functions of the digital deixis were identified.

Polydirection of the up-to-date hybrid genre “call for didactic webinar” was understood to function within the deictic, spatial-temporal, and modus coordinate systems.

Key words: “call for didactic webinar” genre, scientific communication, hybrid functional system, multimodality, polycoding, polydirection, hypertextuality, digital deixis.

Вагомість і роль наукової комунікації в історії становлення науки і в країні зокрема визначається ціннісним статусом наукової парадигми у певному часовому відрізку й соціокультурними факторами затребуваності наукових знань. Сучасна наукова комунікація характеризується доступністю наукових досягнень широкому загалу, відкритістю науки як окремої сфери абстрактних знань, сфокусованістю наукових розробок на прикладному результаті. Праксисний компонент наукової діяльності у свою чергу посилює зацікавленість й залучення необмеженого кола дієвців (як виробників так і споживачів) у наукові комунікації, що сприяє появі нових часто гібридних форм та жанрів.

У гуманітарній моделі наукового знання, скерованій не лише на його осмислення, а й на його консумеричну цінність для суб’єкта, помічено зростаючий інтерес до малоформатних письмових жанрів наукової комунікації завдяки їхнім смисловій самодостатності, інформативності, структурно-композиційній компактності та посиленому впливові на адресата. З поширенням електронних носіїв інформації й каналів комунікації традиційні паперові письмові жанри, досліджувані в лінійній площині, почасти витісняються новими малими формами, серед яких прикметними виступають жанри прокламаційного змісту, як от оголошення наукових заходів (публікаційні анонси, анонси презентацій, зустрічей, навчальних курсів, тренінгів, наукових подій, тощо).

Питання жанрів наукової комунікації, як і власне тема наукової дискурсології, не є вперше заявленими у лінгвістичних дослідженнях. Насамперед вивченню і розробці системи наукових жанрів присвячені сучасні роботи Т. В. Яхонтової, основоположниці галузі “наукова генристика” (Яхонтова, 2009). Доробок у цій царині представлений також дослідженнями деяких форм усної наукової комунікації, як от відеопрезентацій (Град, 2021), наукової конференції (Shalom, 2002); традиційних жанрів писемного наукового мовлення – анотації (Shalom, 2002), енциклопедичної / словникової статтей (Мелешкевич, 2014), заголовка (Diets, 2000), наукової статті (Stotesbury, 2002).

Однак, пильної дослідної уваги потребують новітні гібридні малоформатні жанри писемної наукової комунікації з рекламним змістовим компонентом, окрему нішу серед яких посідають анонси навчальних вебінарів. У наших попередніх дослідженнях малоформатних писемних жанрів наукової комунікації (Мірончук&Одарчук, 2023) ми ідентифікували жанр “навчальних анонсів”, як такий, що функціонує в академічному дискурсі та має чітко виражену рекламу семантику. У цьому дослідженні основні завдання та увага будуть зосереджені на виявленні конститутивних ознак новітнього жанру “анонс навчального вебінару” та з’ясуванні особливостей його текстової архітектоники.

Ілюстративним матеріалом слугувала суцільна вибірка рекламних навчальних / академічних оголошень на освітніх сайтах “National Geographic”, “Online Britain”, “Study.ua”, платформах “FutureLearn”, “Course Era”.

Вивчення семіотичної природи, характеру означення віртуальної комунікативної ситуації, факторів текстотворення та текстових відношень, семантики, композиції та конфігурації інформаційних блоків, характерних досліджуваному жанру, дозволяє зробити узагальнення, що жанр “анонс навчального вебінару” у британській науковій комунікації функціонує як гібридна функціональна система, якій властива полівимірність, а саме: мультимодальність, полікодовість, полікоординатність, гіпертекстовість. Схарактеризуємо кожну ознаку детальніше.

Гібридність досліджуваного жанру витікає насамперед із неоднорідності і нешаблонності назви “анонс вебінару”, оскільки передовсім вебінар, як одиниця наукової комунікації, належить сфері віртуальної дійсності, тоді як оголошення й повідомлення звичаєво репрезентовані в актуальній дійсності. До того ж, сама назва указує на блендування писемної та усної форм наукової комунікації. Більше того, гібридизація формату проявляється в інтегруванні у його формальній та змістовій структурі елементів рекламного, медійного дискурсів, власне дидактичного та академічного, а також ознак інституційного дискурсу, що диверсифікує середовище та канали здійснення комунікації. Нова контамінована композиційно-змістова структура виявляє окремість цільністю форми і змісту, не може більше ідентифікуватись з жодним із класичних жанрів, будучи розширеною неоднорідними елементами структури і змісту, і закріплює ознаки гібридного формату.

Формально *рекламні* ознаки жанру “анонс навчального вебінару” виявляються у присутності блоків позанавчальної інформації: ікон-символів (емблем, логотипів, назв брендів), інфографіки, контактної інформації, біо-/ профіль даних, прокламаційної інформації, комерційного візуального контенту; змістовно – рекламний елемент маркується комерційною лексикою, промоційними стратегіями подачі інформації, акцентуацією ролі адресата як реципієнта й бенефіціанта навчальних, чи академічних послуг.

Змістові ознаки *медійного дискурсу* виявляються у жанрі “анонс навчального вебінару” через посиленний та маніпулятивний вплив на адресата, у відкритості наукового та академічного дискурсів аналогічно медійному, доступності та дисемінації науково-популярної інформації часто через медійні канали, а також у сенсаційній стратегії подання інформації та створенні “вау” ефекту, що властиво медійним новинним жанрам. Окрім того, формальне залучення мультимедійних каналів оповіщення про навчальний вебінар анігілює улінійнений текстовий формат оголошення у полівимірне інформаційне середовище, що також позначається на збагаченні композиційного рисунка жанру шляхом блендування інформаційних блоків. Умонтування прикмет медійності (насамперед аудіо-відео-зображального контенту) у формат жанру вебінару сприяє його уновітненню.

Ознаки *дидактичності та академічності* закріплюються радше у змістовій структурі жанру “анонс вебінару”, ніж у формальній, унаочнюючи його класичну семантику. Це маркується наявністю навчальної, наукової лексики, канцелярським стилем розроблення й структурування навчального контенту, присутністю тематичних, силабусних блоків (*learning outcomes*), вертикалізацією адресантно-адресатних відношень у статусних ролях “учитель-учень”. Наявність дидактичних прикмет у змістовій канві жанру з одного боку забезпечує усталеність і стереотипність сприйняття семантики жанру “навчальний захід”, з іншого – посилює його архаїзацію жанру “вебінар”.

Присутність інструкцій, приписів, регламентованість характеру анонсованої комунікативної події правовими, дидактичними циркулярами та нормами наділяє досліджуваній об’єкт ознаками ригідності та шаблонності, що властиво *інституційним* дискурсам.

Наступною конститутивною ознакою жанру “анонс навчального вебінару” виступає *мультимодальність*, яку за основоположниками поняття розуміють як “використання декількох семіотичних ресурсів у моделюванні семіотичного продукту або діяльності” (Kress & Leeuwen, 2001: 20). На сьогодні розуміння поняття мультимодальності у лінгвістиці розмите та строкате. При його екстраполяції на опис дискурсу одинично немає розмежування граматичної модальності від логічної модальності; не розрізняються поняття семіотичного та невербального знака; суміщується розуміння модусу (як способу і засобу) з модальністю, як категорією ставлення та сприйняття. Сучасне визначення мультимодальності зводиться до одночасно вербального та не-/ паравербального способів передачі інформації. До того ж, поняття мультимодальності часто ототожнюється з поняттям полікодовості як “взаємодії різних знакових систем в одній комунікативній одиниці” (Hamilton, 2000: 213). Представники критичного дискурсу-аналізу трактують мультимодальність як модуси комунікації і вирізняють: візуальний (*visual*), жестовий (*gestural*), просторовий (*spatial*), звуковий (*audio*) і вербальний / лінгвальний (*verbal*) канали (New London Group, 1996).

Уважаємо за доцільне розрізнити поняття кодовості та модальності через їхню належність до різних систем моделювання, репрезентації та інтерпретації змісту. Пов’язуємо кодування з означальною функцією семіозису (денотацією змісту), а модальність – з виражальною функцією (конотативними складовими змісту). Поза тим, постулюємо, що полікодовість стосується способів передачі інформації, а мультимодальність націлена на інтенсифікацію каналів і потенціалу сприйняття інформації. Також це корелює з розумінням того, що позначається, з пропозитивною та об’єктивною складовою, а того, що виражається, – з додатковою і непостійною частиною змісту. Єдине виключення становлять вербальні знаки, яким властива універсальність в потенціалі означення та вираження.

Стосовно мультимодальності писемного жанру “анонс навчального вебінару” було зауважено, що первинним ресурсом позначення і вираження змісту є вербальний канал, проте у сучасних рекламних академічних продуктах-анонсах він посилюється аудіо-візуальними модусами. Звуко-образна складова змісту реклами-оголошення про навчальний захід умонтовується в текстову архітектоніку анонсу, надаючи жанру додаткових інформативних, зображальних та виражальних атрибутів.

Прикметно, що *полікодовість* жанру “анонс навчального вебінару” передає множинний характер означування комунікативної ситуації повідомлення про навчальну подію й есплікується одночасним функціонуванням декількох комплексів семіозису, окрім вербального. Комплекс паравербального семіозису представлений у досліджуваному жанрі: а) іконічними знаками: логотип організації, емблеми, картинки, фото, інфографіка, карти, схеми; б) знаками-символами: піктограми, цифрові та математично-формульні знаки, емотикони, смайли; в) ідеографічними знаками (групою типографічних знаків): шрифти та їх варіювання, графічні виділення, колірне маркування, його насичення; г) знаками-індексами цифрового дейксису, які є маркерами цифрового каналу інтеракції: лінки, гіфи, теги; д) аудіо-візуальними та е) проксемічними знаками (просторове розміщення тексту та його структурних частин).

Зауважено, що комплекси паравербальних знаків виконують компенсаторну, заміщувальну, розпізнавальну, сигнальну функції, роль посилення атракційного та персуазивного впливу анонсованої події, а синкретизм семіотичних комплексів посилює синергетичний потенціал на декодування змісту наданої інформації при її сприйнятті.

Множинність семіотичних систем у комунікативній одиниці “анонс вебінару” відбивається на його мовному тлі – структурі, архітектоніці та змісті тексту. У добу цифровізації інформації поняття тексту та змісту, притаманні структурній лінгвістиці, потребують розширення. Під текстом будемо розуміти сукупність комунікативних елементів, які через різні системи і рівні означування генерують розширений зміст комунікативної одиниці.

Вербальний текст в анонсі навчального вебінару уже структурно ускладнений – у його архітектоніці присутні різні композиційні одиниці: блоки рекламного і медійного змісту, розділи та підрозділи власне тексту (підзаголовки до тексту, підписи до картинок, чи аудіо-візуального блоку). Окрім цього, на основний мовний знак – текст (представлений семіотичною синтактикою) – накладаються комплекси паравербальних знаків. У результаті, архітектоніка тексту оголошення про вебінар постає як сукупність інформаційних блоків: блоку метатексту (бюдани / профіль організації, чи компанії), блоку вербального тексту, блоків аудіо та/ чи відеоряду, блоків інфографічних і зображальних семіотичних комплексів, блоків цифрового інформаційного дейксису. Власне вербальний текст з його домінують функцією інформування збагачується змістом блоків рекламно-прокламаційного характеру та комплексів паравербального семіозису. Створений контамінований *гіпертекст* постає як семантично ускладнений мовний знак, хоча й цілісний з точки зору формальної та структурної єдності. У формально-граматичному аспекті гіпертекст жанру “анонс навчального вебінару” є результатом процесу синкретизму змісту усіх представлених інформаційних блоків.

Окрему семіотичну систему у досліджуваному жанрі представляє координатний комплекс *полідейксису*. Помічено, що класичний референтний трикутник “я/ми-тут-зараз” в умовах поміщеності комунікації в онлайн середовище розширюється координатою модусу і трансформується у координатну шкалу “хто-де-коли-як”. Координата “хто” репрезентує диверсифікований суб’єктний комплекс: адресантно-адресатні параметри виявляються у широкій рольовій варіативності їх заміщення. Ототожненою з адресантом у жанрі “анонс навчального вебінару” стає роль “надавач освітніх послуг”: організатор, компанія, країна донор (при комунікативній стратегії дисемінації знання, послуги), доповідач, презентатор, лектор, інструктор, фасилітатор. Адресантно-заміщуваними позиціями виступає роль “отримувач послуг”: кінцевий споживач,

реципієнт освітньої послуги, слухач, бенефіціант. Координати “де” та “коли” по-особливому моделюють проксемічний дейксис, а саме події та учасники, віддалені у просторі та часі, зближуються у координатах парареальності, що позначається на індексі інтимізації (в критеріях довіри, емпатійності) віртуальної наукової комунікації.

Модусна дейктична координата “як” – найприкметніша для віртуальних форматів наукової комунікації і жанру “анонс навчального вебінару”. Вона формує і середовище для комунікативно-мережевої практики (оголошення про проведення навчального вебінару), і цифровий канал зв’язку віртуального спілкування. Для досліджуваного жанру модусний цифровий дейксис виступає абстрактним медіатором процедури віртуальної інтеракції (через інтегрування електронних, роботизованих систем інтеракції, чат ботів), а також фасилітатором структурування та збереження контенту шляхом маркування онлайн пошукових сервісів (теги, гіфи, лінки). Загалом, полікоординатність новітнього гібридного жанру “анонс навчального вебінару” задається вказівною, часо-просторовою та модусною координатними системами.

Отже, малоформатний писемний жанр “анонс навчального вебінару” функціонує у британській науковій комунікації як гібридна функціональна система, яка інтегрує структурно-семантичні ознаки медійного, рекламного, академічного, дидактичного та інституційного дискурсив; репрезентує себе лінгвальними, аудіо-візуальними модусами й гетерогенними комплексами семіозису; проявляється синкретизмом змісту різнорідних інформаційних блоків, а також дейктичною полікоординатністю.

Подальше вивчення теми “анонс навчального вебінару” вбачаємо доцільним провести у розрізі його зіставлення з іншими малоформатними жанрами наукової комунікації, наприклад, із жанром “оголошення про публікацію” (call for papers).

Література:

1. Град, Н. (2021). Просодичні та прагматичні характеристики англомовних відеопрезентацій компанії APPLE. *Автореферат дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук 10.02.04. – германські мови*. К. 23 с.
2. Мелешкевич, Л. (2014). Змістова цілісність бібліографічного тексту енциклопедичної статті. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (Мовознавство)*. Вип. 16. С. 338-342.
3. Мірончук, Т. & Одарчук, Н. (2023). Семантика реклами у сучасному науковому дискурсі. *Матеріали VI міжнародної науково-практичної онлайн конференції «Філологічні та педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці у XXI сторіччі»*. Київ, 23 листопада, 2023. С. 39-46. Канал доступу: <https://www.ppstudies.kyiv.ua/index.php/journal/issue/view/6/8>
4. Яхонтова, Т. (2009). Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія. Львів. 420 с.
5. Dietz, G. (2000). The Pragmatics of Scientific Titles. *Abstracts of the 7th International Pragmatics Conference, 9-14 July 2000*. Budapest. P. 193.
6. Hamilton, M. (2000). Expanding the New Literacy Studies: Using Photographs to Explore. *Literacy as Social Practice*. London: Routledge. P. 16-34.
7. Kress, G. & Leeuwen, Th. (2001). *Multimodal Discourse: the Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Edward Arnold.
8. New London Group (1996). A Pedagogy of Multiliteracies: Designing Social Futures. *Harvard Educational Review*. Vol. 66. Iss. 1.
9. Shalom, C. (2002). The Academic Conference: A Forum for Enacting Genre Knowledge. *The Language of Conferencing*. Frankfurt am Main. Pp. 51-68.
10. Stotesbury, H. (2003). Evaluation in Research Article Abstracts in the Narrative and Hard Sciences. *English for Academic Purposes*. Vol. 2. Iss 4. Pp. 327-341.

References:

1. Dietz, G. (2000). The Pragmatics of Scientific Titles. *Abstracts of the 7th International Pragmatics Conference, 9-14 July 2000*. Budapest. P. 193.
2. Hamilton, M. (2000). Expanding the New Literacy Studies: Using Photographs to Explore. *Literacy as Social Practice*. London: Routledge. P. 16-34.
3. Hrad, N. (2021). Prosodic and Pragmatic Features of the English-Language APPLE Videopresentations. / “Prosodychni ta Prahmatychni Kharakterystyky Anhlovnykh Videopresentatsiy Konpanii APPLE”. *Автореферат дисертатії на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук 10.02.04 – Германські мови*. К. 23 с.
4. Kress, G. & Leeuwen, Th. (2001). *Multimodal Discourse: the Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Edward Arnold.
5. Meleshkevych, L. (2014). Content Integrity of the Bibliographic Text of the Encyclopedic Entry. / “Zmistova Tsilisnist Bibliografichnoho Tekstu Entsyklopedychnoi Stati”. *Naukovi Zapysky Vynytskoho Derzhavnoho Pedahohichnoho Universytetu imeni Mykhaila Kotsubynskoho. Seriya: Filolohiia (Movoznavstvo)*. Iss. 16. Pp. 338-342.
6. Mironchuk, T. & Odarchuk, N. (2023). Advertisement Semantics in Modern Scientific Discourse. / “Semantyka Reklamy u Suchasnomu Naukovomu Dyskursi.” *Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Online Conference “Philological and Pedagogical Studies in 21st Century National and International Science.”* Kyiv, November 23, 2023. Pp. 39-46. Mode of access: <https://www.ppstudies.kyiv.ua/index.php/journal/issue/view/6/8>
7. New London Group. (1996). A Pedagogy of Multiliteracies: Designing Social Futures. *Harvard Educational Review*. Vol. 66. Iss. 1.
8. Shalom, C. (2002). The Academic Conference: A Forum for Enacting Genre Knowledge. *The Language of Conferencing*. Frankfurt am Main. Pp. 51-68.
9. Stotesbury, H. (2003). Evaluation in Research Article Abstracts in the Narrative and Hard Sciences. *English for Academic Purposes*. Vol. 2. Iss 4. Pp. 327-341.
10. Yakhontova, T. (2009). Linguistic Genology of Scientific Communication. / “Linhvistychna Henolohiia Naukovoii Komunikatsii”: monohrafiia. Lviv. 420 p.